

WIJ MAKEN GESCHIEDENIS

Het geheugen van Rotterdam 1945 -2002

Door: Jacques Börger van Historisch Museum Rotterdam

Lezing themabijeenkomst 'Het geheugen van Rotterdam' (21 april 2010)
De herinneringen zijn van bezoekers van de themabijeenkomst.

Geschiedenis presenteren is communiceren met elkaar om samen een verhaal te maken.

Wat is geschiedenis?

Feiten en jaartallen spreken niet voor zich. Feiten moet je interpreteren: sommige gebeurtenissen zijn belangrijker dan andere. Dat zijn historische feiten. Op grond van de keuze voor historische feiten maakt de historicus een ordening, een indeling, een vertelling. Een verhaal gaat over gebeurtenissen die er toe doen.

Voor wie doen ze er toe? Voor ons!

Geschiedenis is een gesprek tussen ons heden en het verleden. Wij maken geschiedenis en dat is leuk en gezond want zinvol en daarmee werken we aan de toekomst. Je interpreteert de feiten vanuit het heden voor het kijken naar de toekomst. Geschiedenis is het verleden via het heden aan de toekomst doorgeven.

Wat is geschiedenis van de eigen tijd?

We kunnen de eigentijdse geschiedenis van Rotterdam laten beginnen in 1945. Dan begint echt een nieuwe tijd. Onze eigen tijd loopt dus van 1945 tot nu.

1945-1970, onderverdeeld in 1945-1955 en 1955-1970

1970-1985

1985-2002

Het geheugen van de stad

Het geheugen van de mens ligt helemaal niet vast. Een geheugen vormt zich steeds opnieuw door de informatie die binnenkomt en die op een zinvolle manier opgeslagen wordt. Er zit een patroon in de serie gegevens die we onthouden en die hebben relaties met andere gegevens en met wat er nieuw binnenkomt.

Een geheugen moet voortdurend gevoed worden. Het is geen archiefkast met laden waaruit spullen naar voren worden gehaald. Het geheugen is een wirwar van elektrische draden met spullen eraan die voortdurend onder stroom worden gezet en dan aanlichten. Hoe vaker een bepaalde lijn onder stroom wordt gezet, des te sterker wordt het. Maar ook het geheel wordt sterker. Voed je het geheugen niet, dan verschrompelt het, letterlijk.

Kortom: het geheugen van de stad bestaat alleen als mensen met het verleden van de stad bezig zijn vanuit het heden. De materie heeft zonder de mensen weinig waarde.

Wij maken geschiedenis

We kunnen beginnen. Wij moeten van een serie feiten over onze eigen tijd een zinvol verhaal maken. We laten de eigen tijd beginnen in 1945 en gaan in vier stappen naar 2002. Daarmee voeden wij ons geheugen en het geheugen van de stad want die komen voor een deel overeen.

Blok 1. 1945-1955

Oorlog, de binnenstad is vernietigd evenals de haven.

Er ligt in 1946 een Basisplan voor de wederopbouw. Uitgangspunt: vooruitkijken en niet omkijken. Niet de stad van voor de oorlog herbouwen, maar een nieuw Rotterdam maken. Wat wordt opgebouwd? Eerst de haven. Want die is van nationaal belang. Daarna de binnenstad.

De haven is in 1950 weer hersteld. Zeer snel, en het Rotterdamse motto is gevestigd: geen woorden maar daden, Rotterdammers zijn mensen met de mouwen permanent opgestroopt. Rotterdam is een werkstad. Deze daadkracht wordt gevierd met Rotterdam Ahoy'.

Rotterdam Ahoy was een havententoonstelling: Rotterdam toonde de wereld het herstel van de haven als voorbeeld van 'de onverwoestbare Rotterdamse geestkracht, als belichaming van vastberadenheid en herstel'.

Herinnering:

Kort na de oorlog gingen kinderen vaak naar de boten in de haven omdat daar voedsel aanwezig was dat uitgedeeld werd aan de kinderen. Niet om mee naar huis te nemen, alleen voor een eigen hapje.

De binnenstad bleef wat achter in het herstel. Volgens het wederopbouwplan moest de binnenstad vooral geschikt worden voor de vlotte doorstroming van het autoverkeer via vier knooppunten, daarnaast voor werken en winkelen.

Dus niet voor wonen. En dat betekende al gauw dat de binnenstad na 18.00 uur een uitgestorven indruk maakte.

Voorbeeld functie werken: Groothandelsgebouw. Dit werd geopend in 1953. Het is een verzamelgebouw voor kleinere bedrijven. Het is ook een bijzonder gebouw, groots. Dichtbij het centraal station, dus gemakkelijk transport.

Een van de eerste bewoners van het gebouw is Grand café-restaurant Engels.

Herinnering:

Engels was een deftig restaurant. Er werden recepties gegeven voor bruiloften. Extra attractie was dan het dakterras. Vanaf daar had je een fantastisch uitzicht.

Voorbeeld functie winkelen: Lijnbaan. Een combinatie van de noodwinkels tijdens en na de oorlog. Amerikaans voorbeeld: winkels concentreren in één gebied. Combinatie van hoogte en breedte: menselijke maat. Extra: alleen voetgangers. (Wel vreemd voor een stad waar de auto alle voorrang kreeg.) De Lijnbaan werd geopend in 1953, het eerste voetgangers-winkelcentrum in Europa.

Zeer populair, bij Rotterdammers maar ook bij mensen van buiten: een toeristische attractie. Ook voor architecten. De Lijnbaan werd het model voor veel winkelcentra die in heel Nederland en Europa gebouwd werden.

Herinnering:

In het begin had de Lijnbaan veel mooie winkels. Een grote variatie. Bijvoorbeeld Scheffers, de speelgoedwinkel van Meijer & Blessing en een winkel vol met Perzische tapijten.

Voor het wonen bevatte het wederopbouwplan de zogenaamde wijkgedachte. Er moesten nieuwe wijken aangelegd worden in een krans rondom de binnenstad die een eenheid op zich moest vormen. De wijken moesten veel groen bevatten en een duidelijke structuur hebben, zodat de wijk overzichtelijk was. Strak stratenplan, bouwblokken, pleinen.

De nieuwe wijken, tuinsteden genoemd, moesten mensen het idee geven dat ze in een dorp woonden terwijl ze toch bij de stad hoorden. Mensen moesten elkaar kennen en zich prettig voelen in hun omgeving door de voorzieningen die er waren. Je hoefde er niet uit.

Zo werd eerst in Overschie een nieuwe wijk gebouwd, gevolgd door Zuidwijk, Pendrecht en plannen voor de Alexanderpolder en voor de satellietstad Hoogvliet. De mensen in deze wijken kenden een vrijwel identieke levensstijl. Iedereen wist wat je aan de ander had.

Herinnering:

De nieuwe wijken waren gebouwd voor de vele havenarbeiders, maar de 'ambtenaren' trokken er in. De arbeiders kwamen daardoor terecht in de oude wijken. De flat was in het begin iets nieuws en leuk om in te wonen. Er was grote saamhorigheid tussen de mensen van een galerie. Bijvoorbeeld een ketting van babyfoons die over de galerie liep.

Maar er heerste vooral woningnood in Rotterdam in de periode 1945-1955 die tot 1970 zou doorgaan. In de binnenstad werd weinig woonruimte gecreëerd en de buitenwijken waren natuurlijk niet in een keer klaar. De naoorlogse nooddorpen voor tijdelijke opvang bleven dan ook langer staan dan de bedoeling was.

Dat Rotterdam een stad was waar hard werd gewerkt en het motto gold 'Willen is Kunnen', werd getoond in de tweede grote manifestatie: Energie 55.

Op deze manifestatie werd de wederopbouw van Nederland gevierd met Rotterdam als centraal middelpunt en Energie als hoofdthema. Bijzonder op E55 was dat de eerste tv-uitzendingen daar plaatsvonden met Willem Duys en Mies Bouwman als piepjonge presentatoren.

Blok 2. 1955-1970

In 1952 was Van Walsum burgemeester geworden en hij hield vast aan één grote prioriteit: de haven. Die moest niet alleen hersteld worden maar die moest groot worden. Hij was burgemeester tot 1962 en op het eind van zijn periode was Rotterdam in het bezit van de grootste haven in de wereld. Een prestatie van formaat.

Zijn opvolger Thomassen nam ook de haven in zijn portefeuille en ging stevig door met de expansie. Na de Botlek kwamen de plannen voor de Europoort, gevolgd door de plannen voor de Maasvlakte. De haven werd groot en trok de stad uit, terwijl de stad lelijk achterbleef en geleidelijk een negatief imago kreeg. 'Je kunt 's avonds op de Coolsingel een kanon afschieten', was de gangbare omschrijving van de gezelligheid in het centrum. Thomassen vond dat het nu eenmaal niet anders kon. De haven ging voor en rokende schoorstenen betekenden dat er geld verdiend werd.

De leefomstandigheden in Rotterdam worden nog het best gekenmerkt door de drinkwatervoorziening. Die was erbarmelijk slecht en daar werd niet veel aan gedaan. Rotterdammers moesten er maar aan wennen dat het water naar chloor smaakte en soms zelfs wat zoutig was. Rotterdam was een stad waar je dorst kreeg van het water. Pas in 1970 was dit veranderd en had men eindelijk de moeite genomen om het water te winnen uit de Biesbosch.

Herinnering:

Om de ellende van het drinkwater te bestrijden werd bijvoorbeeld Norit gebruikt. Mensen die van buiten Rotterdam op bezoek kwamen werd gevraagd flessen water mee te nemen. Ook gingen mensen naar de boer om water te halen. Iemand herinnert zich dat in Crooswijk brouwerij Heineken mensen toeliet tot de 'well'.

De binnenstad van Rotterdam bleef ongezellig. Het verkeer was de baas en de plannen voor het aanleggen van wegen nam steeds grootsere vormen aan. Het Hofplein was al een groot

verkeersplein geworden, ook het Churchillplein werd aangelegd waarvoor de oude Bijenkorf van Dudok gesloopt moest worden. De hele binnenstad dreigde in gevaar te komen door het plan voor de aanleg van een megaverkeersplein op de plek waar de Oude Haven lag en gelukkig nog ligt.

Bovendien had men besloten dat er een metro aangelegd moest worden. Die liep vanuit CS onder de Coolingsingel door naar het Zuidplein en dat betekende dat de hoofdader van de binnenstad één grote opengebroke zandstraat was, gedurende ruim zes jaar. In 1968 werd de eerste metrolijn van Nederland geopend door prinses Beatrix.

Het was niet alleen het verkeer dat de stad in en uitstroomde. Ook de mensen raakten in de jaren zestig op drift. In de oude wijken rondom het centrum begonnen mensen te verhuizen. Ze trokken naar plaatsen als Capelle aan den IJssel, Spijkenisse en Pijnacker. Het inwonersaantal van Rotterdam liep flink terug en dat is een slecht teken voor de stad. De slecht onderhouden, goedkope woningen die ze achterlieten, werden via allerlei huisjesmelkers verhuurd aan een nieuwe groep die de stad binnenstroomde, de gastarbeiders. Eerst vooral Italianen en Spanjaarden, later ook Joegoslaven en vooral Turken.

De onrust binnen wijken als Crooswijk, het Oude Noorden, het Oude Westen en de Afrikaanderwijk nam toe. Maar de gemeente besteedde er nauwelijks aandacht aan. De haven en het verkeer gingen voor alles.

Herinnering:

Er was geen leegstand in de oude wijken door de migratie. De Spanjaarden en Italianen trokken er meteen in. Dat was prima volk die een andere sfeer in de wijk brachten. Mooie muziek, genieten van wat de dag brengt. Samen zingen.

De kritiek op Rotterdam van de inwoners zelf nam toe. In de stad viel niets te beleven. Je kon er niet flaneren en je kon er ook niet lekker winkelen. De Lijnbaan was hard achteruit gegaan, de eerste winkels waren vertrokken en er was leegstand en slecht onderhoud. De Lijnbaan werd bevolkt door Lijnbaanjeugd. Nozems die niets anders te doen hadden dan rondhangen bij de winkels, vooral bij ijssalon Capri, met brommers en harde muziek uit transistorradio's.

Midden in het centrum lag ook nog het Schouwburgplein dat groot, kaal en winderig was. En dat merkte je vooral als je naar de attractie wilde die in 1966 geopend werd en veel belangstelling had in Rotterdam: de Doelen, het muziekgebouw van de stad.

Het was natuurlijk niet alleen maar ongezellig in Rotterdam. Aan de Oude Binnenweg waren een paar geliefde café's zoals Melief Bender, Timmer en de Pardoel, waar jazz te beluisteren viel en in veel wijken was het zomeravondvoetbal een grote attractie.

Voorop het Schuttersveld in Crooswijk waar Sparta ooit begonnen was, en het Afrikaanderplein waar Feyenoord ooit begon, was het in de zomermaanden een drukte van belang bij de toernooien. Op zulke avonden was het leven in de oude wijken op zijn best. Tien procent van de jongens/mannen van de stad was lid van een voetbalclub, een hoog aantal dat er voor zorgde dat Rotterdam voetbalstad nummer 1 was. De stadions van Sparta en Feyenoord, het Kasteel en de Kuip, draaiden dan ook altijd volle bak en beide ploegen speelden altijd hoog in de eredivisie.

Herinnering:

Bij het zomeravondvoetbal ging het er chauvinistisch aan toe. Fanatiek maar toch gemoedelijk. Iedereen kwam kijken, jong en oud, mannen en vrouwen. Iemand herinnert zich dat hij elke zondag naar De Kuip ging. De ene keer voor het voetbal, de andere keer voor de Speedwaywedstrijden.

Het voetballen brengt ons naar het jaar 1970, een bijzonder jaar voor Rotterdam. Het jaar waarin Feyenoord de Europacup veroverde.
Ook het jaar waarin bewoners van het Oude Westen fel en zichtbaar protesteerden omdat hun woonbelang geschonden werd. 'Het moet nou maar eens afgelopen zijn'.
Het jaar waarin de Euromast een verlengstuk kreeg, de Spacetower.
Het jaar van het Popfestival Kralingen, dat het einde van de jaren zestig inluidde.
Het jaar van de manifestatie Communicatie 70.
Het jaar van de eerste stakingen van de havenarbeiders omdat ze verdrongen werden door de komst van de containers in de haven.

Blok 3. 1970-1985

De periode 1970-1985 begint met het protest van bewoners in het Oude Westen tegen de manier waarop de gemeente met hun belangen solde. Ze wilden goed onderhouden en betaalbare woningen in de buurt waar ze woonden. Minder slopen, meer renoveren. En het protest werd gehoord: er was een nieuwe generatie van PvdA politici naar voren gekomen die ook vond dat er iets mis was in de stad. Zij kregen de wind in de rug toen in 1974 André van der Louw burgemeester werd van de stad, opvolger van Wim Thomassen. Van der Louw was een heel ander type dan Thomassen, hij hoorde bij de generatie van Nieuw Links maar hij was iemand die goed kon luisteren, hij was een mensenmens. Er kwam aandacht voor de mensen in de oude stadswijken. Bewonersorganisaties mochten meebeslissen over de aanpak van hun buurt. Dit beleid werd stadsvernieuwing genoemd en kreeg als motto 'Bouwen voor de buurt'. Met als belangrijkste zorg dat de woningen betaalbare huren moesten houden. Waardoor de stadsvernieuwing voor gemeente en rijk een kostbare aanpak werd.

Maar het jaar 1970 was ook het jaar van de manifestatie Communicatie 70, dat zich op en rond de Coolsingel afspeelde. De binnenstad was gezellig gemaakt. Overal waren paviljoens, eethuisjes, kraampjes neergezet en met een kabelbaan van 2,5 kilometer konden de mensen hoog boven de Coolsingel genieten van al deze levendigheid in de stad. Voor veel oudere Rotterdammers was de stad voor het eerst weer gezellig, zoals het vlak voor de oorlog was geweest. Die kant moest het op met de stad.

Herinnering:

De kabelbaan bij C70 was ook geschikt voor romantiek, tenminste als je allebei geen last van hoogtevrees had.

En het geluk van de Rotterdammers kon toch al niet stuk omdat een maand voordat C70 geopend werd op diezelfde Coolsingel Feyenoord de eerste Europacup voor Nederland op het bordes van het stadhuis had getoond aan een enorme groep fans. Nog nooit waren er zoveel mensen op de Coolsingel geweest.

De gemeente had het begrepen, de binnenstad moest veranderen. Het moest een compacte stad worden. Er moesten woningen gebouwd worden op de open plekken en geen parkeerplaatsen, er moest meer groen komen, de Coolsingel moest versmald worden en het verkeer moest uit de stad worden geweerd.

Na 1974 werden er plannen gemaakt voor Kubuswoningen, voor het Potlood, voor een gezellige Oude Haven met veel terrassen. Heliport werd volgebouwd met kleine woningen en kruipdoor-sluipdoorstraten. Er werd gedacht aan het inrichten van een Museumpark. Maar dat had tijd nodig om gerealiseerd te worden. Voor de meeste mensen was Rotterdam in de jaren zeventig een saaie stad, waar zelden iets te beleven viel.

Herinnering:

Rotterdam was in de jaren zeventig geen saaie stad. Er werd veel aan muziek gedaan, de harmonie en de fanfare. Dan ging je altijd kijken. Tv-kijken was toen minder belangrijk, je ging 's avonds de straat op, er was vaak wat te doen.

Lantaren/Venster had een prima aanbod. En verder kon je goed stappen in de stad, zeker als je van jazz hield.

Heliport was aanvankelijk veel ruimer van opzet. Maar op het plan werd flink bezuinigd, zodat de huizen veel dichter op elkaar gezet moest worden.

Maar Rotterdam kreeg meer zorgen vanaf 1970.

Dat begon in 1973 met de oliecrisis die de haven, waar petrochemie erg belangrijk, was een flinke klap gaf. De werkgelegenheid daalde voor het eerst. De oliecrisis en de ontwikkeling van de overslagtechniek met containers maakte de situatie in de haven er niet beter op. De werkloosheid in Rotterdam begon te stijgen en na de tweede oliecrisis in 1979 steeg de werkloosheid snel naar twintig procent van de bevolking in 1984. Met de werkloosheid groeide de armoede. In sommige wijken was bijna vijftig procent van de mensen afhankelijk van een uitkering.

Die situatie werd nog verergerd door een andere ontwikkeling, namelijk het migratiepatroon. Op zoek naar een eengezinswoning met tuin trok in de jaren zeventig twintig procent van de middenklasse weg uit de stad (ambtenaren, onderwijskrachten, kantoorpersoneel), waardoor sommige wijken grote leegstand kenden en verpauperden. Daar kwam nog bij dat de migranten die Rotterdam binnen kwamen juist gingen wonen in de oude buurten omdat de huren daar het laagst waren.

Vanaf 1975 migreerde een grote groep Surinamers en kwamen de eerste mensen uit Marokko. Eind jaren zeventig werd het aantal snel verdrievoudigd omdat gezinshereniging toegestaan werd en de Turkse en Marokkaanse mannen hun vrouwen en kinderen naar Rotterdam haalden. Toch steeg het totale bevolkingsaantal niet.

Het werd duidelijk dat behalve de Italianen en een deel van de Spanjaarden de andere migranten niet van plan waren terug te keren naar het land waar ze vandaan kwamen. In een hoog tempo veranderde Rotterdam van bevolkingssamenstelling. Dat was vooral te merken in de oude wijken. De stadsvernieuwing had gezorgd voor goedkope huurwoningen en dat trok een groot deel van de migranten. Mensen met lage inkomens, weinig opleiding en een gebrekkige kennis van de Nederlandse taal kwamen in grote getale terecht in wijken als Spangen, de Afrikaanderwijk, Feijenoord en Bospolder.

In de Afrikaanderwijk had dat in 1972 al tot ernstige rellen geleid die er echter niet toe geleid hadden dat de gemeente oog kreeg voor de problemen die zich opstapelden in de oude wijken.

In 1982 liet Van der Louw zich overhalen om minister van Cultuur te worden. Hij werd opgevolgd door Bram Peper. Die trof een stad aan waar alle signalen op rood stonden en bovendien een stad die geen stad was, een stad zonder allure. Het was belangrijk dat de Rotterdammers weer in hun stad gingen geloven en hij probeerde allerlei mensen te bewegen zich volop in te zetten voor de stad.

De eerste jaren ging dat moeizaam maar er broeide toch wat. In 1985 was het voor het eerst in twintig jaar dat het bevolkingsaantal van de stad steeg. De mensen die daarvoor zorgden waren jong, tussen de 18 en 30 jaar. Het waren studenten en starters en zij leken een nieuwe vitaliteit en een andere sfeer in de stad te brengen.

Het jaar daarvoor was Rotterdam al getraakteerd op het Zomercarnaval waarbij een bonte parade dansende en kleurrijk geklede mensen door de binnenstad trok. De gemeente had zijn best gedaan om dit festival van Utrecht naar Rotterdam te halen en dat leek succes te hebben. Surinaamse en Antilliaanse inwoners van binnen en buiten de stad genoten zichtbaar van de gelegenheid om hun cultuur te tonen.

We sluiten dit blok af met de manifestatie Fenomena dat in het Park gehouden werd, waar mensen allerlei vooral natuurwetenschappelijke getinte attracties konden beleven. Het festival trok 1,2 miljoen bezoekers en daarmee was het idee dat er in Rotterdam nooit iets te doen was van de baan.

Blok 4. 1985-2002

Het laatste blok begint met een gevoel dat de crisis achter de rug is en Rotterdam weer in de stijgende lijn zit. De plannen voor de compacte binnenstad zijn grotendeels gerealiseerd, maar onder aanvoering van burgemeester Peper gaat de stad verder.

In 1987 presenteert de gemeente het plan voor een Nieuw Rotterdam. Daarmee zet de stad een andere koers in. De stad moet niet gezellig worden, maar grootstedelijk, een echte stad. De ambities moeten omhoog. Letterlijk, want er komen allerlei plannen voor hoogbouw in de binnenstad, te beginnen met het Weena. Rotterdam gaat bouwen aan een skyline die het meest geprezen stadsbeeld van Nederland zal opleveren.

Maar er is meer. Het centrum van de stad moet uitgebreid worden naar de overkant van de rivier, het plan voor de Kop van Zuid is geboren en de ambitie krijgt al gauw de slogan: Rotterdam wordt Manhattan aan de Maas.

Ook krijgt de gemeente oog voor de problemen van de culturele diversiteit in de stad en in de wijken. Er komt geld voor inburgeren en integreren met extra aandacht voor het verwerven van taalkennis. Wel geeft de gemeente aan dat mensen in de wijken zelf een aandeel moeten hebben in de aanpak van hun buurt. In 1989 wordt voor het eerst aan Opzoomenen gedaan, waarbij de gemeente initiatieven van de bewoners zelf financieel ondersteunt. Opzoomenen is het begin van wat Sociale Vernieuwing wordt genoemd, het verbeteren van de situatie in de verpauperde wijken door zelf de handen uit de mouwen te steken.

In de jaren negentig lijkt een gouden tijd voor Rotterdam aan te breken. De economie groeit weer, de werkgelegenheid ook, er is geld voor grootse plannen. Cultuur wordt gezien als een belangrijke factor voor de aantrekkelijkheid van de stad.

De Witte de Withstraat wordt opgeknapt, van een rosse buurt naar een straat vol cultuur en uitgaansgelegenheden. Vanaf 1993 wordt Rotterdam een festivalstad en dat betekent dat van juni t/m september er altijd van alles te doen is in het centrum.

En er wordt besloten dat er een nieuwe brug over de Maas moet komen die het centrum en de Kop van Zuid met elkaar verbindt. Onder aansturing van Peper wordt gekozen voor het fraaiste maar ook duurste ontwerp: de Erasmusbrug, ook wel de Zwaan genoemd, die in 1996 wordt geopend en al snel het nieuwe beeldmerk van de stad wordt. Rotterdam is een mooie stad aan het worden.

Al die activiteiten worden beloofd als in 1998 Rotterdam wordt uitverkozen om in 2001 Culturele Hoofdstad van Europa te worden. Wie had dat gedacht van de stad die het in de jaren zestig niet erg vond om lelijk genoemd te worden.

Maar er zijn ook donkere kanten aan de ontwikkeling van de stad.

De drugsproblematiek groeit snel. Dominee Visser van de Pauluskerk neemt het op zich om de verslaafden op te vangen en creëert een plek waar ze onder toezicht kunnen gebruiken: Perron 0. Maar daarmee wordt de drugsproblematiek heel zichtbaar en nog wel op een plek bij het Centraal Station die een entree voor de stad moet zijn.

Andere buurten hebben ook last van deze ontwikkeling. Spangen en de Millinxbuurt worden zelfs nationaal bekend als slechte buurten. Rotterdam heeft in de jaren negentig zo'n vijftien buurten die gerekend worden tot de dertig slechtste van Nederland. Bewoners in die buurten hebben dagelijks te maken met overlast, criminaliteit en inbraak. En krijgen er steeds meer de pest in.

De problemen van de grote stad zijn ook doorgedrongen in de nieuwe stadswijken die na de oorlog zijn gebouwd. De tuinsteden verstedelijken: mensen vinden het leven druk, onrustig

en onveilig. Je weet niet meer wie er bij je in de straat woont en wat voor leven de burens leiden. De migratie die eerst de oude stadswijken heeft veranderd van samenstelling, herhaalt dit proces in de nieuwe stadswijken.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 stemt veertien procent van de bevolking op partijen als de Centrum Democraten en CP86. Burgemeester Peper zag het als een signaal van woede over de onmacht die mensen voelden om iets aan hun verslechterende situatie te doen. Hij sloot Perron 0, nam hoogstpersoonlijke actie in Spangen en benadrukte de noodzaak iets te doen.

Herinnering:

Burgemeester Peper hield bijeenkomsten met mensen die als vrijwilligers de stad in de gaten moesten gaan houden. De stad moest veilig worden door de extra ogen van deze vrijwilligers. Kritiek mocht toen geuit worden. Maar toch hadden veel mensen het gevoel dat je niet mocht zeggen wat er echt aan de hand was in de wijken. Als je zei dat de 'buitenlanders' de eigen mensen uit de wijk verdreven, werd je weggehoord. Maar het was wel zo.

In 1998 wordt Peper opgevolgd door Ivo Opstelten die begin 2000 moet vaststellen dat Rotterdam een geweldige stad is, maar ook een stad die de verkeerde lijstjes aanvoert: de meest onveilige stad, met nog steeds een hoge werkloosheid, een grote armoede en veel mensen met een lage opleiding. Veiligheid wordt het speerpunt van zijn aanpak en dan vooral door veel met elkaar te communiceren. Ook Opstelten is een man die goed kan luisteren, een mensenmens.

Een jaar later viert Rotterdam uitgebreid het Culturele Hoofdstadjaar onder het motto 'Rotterdam is vele steden'. In de programma's komt de grote diversiteit van de stad goed tot zijn recht. Maar veel Rotterdamers hebben helemaal niets met dit feestje voor de cultuurliefhebbers. Hun ongenoegen vindt weerklank in de opkomst van Pim Fortuyn die zich op de politiek heeft gestort. Hij verwijt in harde woorden de PvdA dat deze partij moedwillig Rotterdam laat verpauperen, geen oog heeft voor de ellende in de wijken en ook niet voor de gevolgen van de opkomst van de islam.

Op 6 maart 2002 wint hij als lijsttrekker van Leefbaar Rotterdam met overmacht de verkiezingen. Ruim een derde van de zetels in de raad gaat naar zijn partij, die de grootste wordt en de stad gaat besturen. Voor het eerst na de oorlog moet de PvdA in de oppositie.

En daarmee eindigt blok 4. De periode van 1985-2002 waarin de stad weer helemaal opbloeit, zelfs een aantrekkelijke, cultureelgerichte stad lijkt te worden. Maar ook een stad waar een tweedeling ontstaat tussen mensen die de stad benauwd beginnen te vinden en in de knel zitten en mensen die vinden dat er in Rotterdam ruimte is voor alles en nog wat.

We eindigen bij het heden, een periode waar historici niet veel over durven te zeggen omdat we er middenin zitten. We zien dat de stad losgekoppeld is van de haven, we zien dat de stad in een snel tempo verandert en dat de verstedelijking zich uitbreidt. We zien dat Rotterdam zoekt naar een nieuwe eensgezindheid, die hard nodig is om 'de boel bij elkaar te houden'. Daarnaast wordt vol elan gebouwd - 'hier bonkt het nieuwe hart van Rotterdam' - zoals de stad dat zijn hele recente geschiedenis doet, aan een aantrekkelijke stad in 2030.

Jacques Börger
Historisch Museum Rotterdam
Mei 2010